

Muoto-oppi

Kielellinen muoto, jolla on merkitys, on nimeltään morfeemi. Esimerkiksi sanassa "auto" on yksi morfeemi. Muoto "autosta" koostuu vartalomorfeemista auto- ja sijapäätemorfeemista – ssa, jolla on merkitys "missä".

Morfologia eli muoto-oppi on kieliopin osa, joka selvittää

- 1) mitkä ovat kielen morfeemit,
- 2) millaisia variantteja, jotka riippuvat äänne- ja muotoympäristöstä, niillä on,
- 3) miten niitä voi yhdistellä, miten ne liittyvät toisiinsa sekä
- 4) mikä on muoto-opin järjestelmän historia ja mitkä ovat sen muuttumisen syyt.

Suomenkieliseen sanavartaloon voi liittyä seuraavanlaisia suffiksimorfeemeja:

1. JOHDIN on suffiksi, joka muodostaa sanavartalosta uuden.

kahvi + **la**, sika + **la**

2. TUNNUS on esimerkiksi monikon tunnus, joka liittyy nominivartaloon. Verbivartaloon voi liittyä hyvin monenlaisia tunnuksia, esim. aikamuodon tai moduksen eli tapaluokan tunnus.

karhu + **i** + lla, puhu + **i** + n, puhu + **isi** + n, puhu + **ne** + vat

3. PÄÄTE ilmaisee sanan suhteen lauseen muihin sanoihin. Sijapäätteet liittyvät nominin vartaloon, personapäätteet liittyvät verbin vartaloon (tunnuksen jälkeen).

kissa + **n**, kissa + **a**, sano + **n**, sano + **o**

4. LIITTEET ovat omistusliitteitä eli possessiivisuffikseja tai liitepartikkeleita, jotka muuttuvat ilmauksen sävyä.

kirja + **ni**, tulet + **ko**, tulet + **pa**, tulet + **kin**, tulet + **han**

Suomen kielen sanat ovat joko perussanoja tai johdoksia ja yhdyssanoja. Perussanan vartalo on yksi morfeemi. Johdoksen vartalo muodostuu perussanan vartalomorfeemista ja yhdestä tai useammasta johdinmorfeemista. Johdoksen perussana vartalomorfeemi on nimeltään KANTA. Kantamorfeemi ja johdinmorfeemi(t) muodostavat yhdessä uuden vartalon.

kala + sta + ja

Yhdyssana voi muodostua perussanoista tai johdoksista.

kuusi + puu, kuusi + pu + inen

Morfeemit sananmuodossa – määräjärjestys:

kanta	johdin	tunnus	pääte	liite	
laiha	hko	i	ssa	kin	laihahkoissakin
juo	pu	isi	vat	ko	juopuisivatko
pello		i	lla	mme-kin	pelloillammekin
sano		ma	lla	kaan	sanomallakaan
tyly		j	ä		tylyjä
koulu			ssa	mme-han	koulussammehan
ota			t	han	otathan
koto			na	ni	kotonani
tulitteko	tul	i	tte	ko	tulitteko
luke		ma	ssa		lukemassa
talo		j	a		taloja
sanakirja			ssa	kin	sanakirjassakin
kansa	laise		lla		kansalaisella
puhu		ma	tta	kin	puhumattakin
jutt	ele	ma	an		juttelemaan
vasta	uks	i	a		vastauksia
moni	ko		ssa	kin	monikossakin